

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

گام های ۲-۳-۴: عدالت ربوبی، انذار و برنامه سعادت

جزوات دوره قرآن و تربیت (سیر تحول دینی در قرآن کریم)

حجت الاسلام و المسلمین دکتر عبدالکریم بهجت پور

۱- تذکر درباره انواع ربوبیت و اینکه ربوبیت شرعی بر موجودات مختار موضوع مباحث تحول است.

۲- شرط سوم ربوبیت مالکیت بر آینده و جزا و مکافات است: ان الی ربک الرجعی.

۳- پذیرش ربوبیت به طور کلی، مستلزم پذیرش رسول و تقوای تسلیم از خدا است. اما جریان معارض هم در برابر رسول سرکشی می کند و هم مرتکب اعمال مجرمانه می شود.

علق نزول ۱: «أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى (۹) عَبْدًا إِذَا صَلَّى (۱۰) أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى (۱۱) أَوْ أَمَرَ بِالْتَّقْوَى (۱۲) أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى (۱۳) أَلَمْ يَعْلَمِ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى (۱۴)

قلم نزول ۲: فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ (۸) وَذُؤُوا لَوْ تَذَهَبُ فَيُدْهِنُونَ (۹) وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ (۱۰) هَمَّازٍ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ (۱۱) مَنَاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ (۱۲) عُتْلٌ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ (۱۳) أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ (۱۴) إِذَا تَتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۱۵)

قلم نزول ۲: إِنْ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ (۳۴) أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ (۳۵)

گام دوم تحول دینی: عدالت ربوبی

با توجه به اینکه مردم واکنش یکسانی در پذیرش ربوبیت شرعی خدای متعال ندارند، عدالت پروردگار در تنبیه و مجازات مطرح می شود.

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ (۳۴) أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ (۳۵) مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (۳۶) أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ (۳۷) إِنْ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ (۳۸) أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بِالْعَهْدِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ (۳۹) سَلِّمُوا إِلَيْهِمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ (۴۰) أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ (۴۱)

گام سوم تحول دینی مردم: انداز

یعنی نگران ساختن انسان در باره احتمال گرفتاری از شقاوت و نرسیدن به سعادت است.

۴- مقدمه: انگیزه گرایش به دین نجات از شقاوت و رساندن به سعادت. دین برنامه تأمین این خواست ذاتی انسان است.

۵- ضرورت و اهمیت اعلام خطر روشن شدن این نکته که مساله تحول امری دایره بین سود و زیان است و حالت میانه ندارد.

۶- چون اولین اقدامات پیامبران پس از دعوت به ربوبیت و الوهیت خدا، انداز است. از این رو اصولاً انبیا را مندر نامیده اند:

نزل به روح الامین . عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ۱۹۴ شعراء

وَ أَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ فَمَنْ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ . ۹۲ نمل
وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ۳۴ سبأ
وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْ لَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ . ۱۲۲ توبه

۷- آیات مربوط به هشدار

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ (۱) قُمْ فَأَنْذِرْ (۲) وَ رَبِّكَ فَكَبِيرٌ (۳) وَ ثِيَابِكَ فَطَهِّرْ (۴) وَ الرَّجْزَ فَاهْجُرْ (۵) وَ لَا تَمُنْ بِتَسْتَكْبِرُ (۶) وَ لِرَبِّكَ فَاصْبِرْ (۷)

۸- نکته های آیات

الف: غرض سوره

ب: هشدار کار مصلحان است. و مصلحان باید خود را برای این کار آماده کنند. رابطه مزمل و مدثر. تفقه در دین برای عموم قبل از هشدار.

ج: هشدار از زبان پروردگار؛ چرا کبریایی پروردگار

د: چون هشدار تنفر زا است باید برای تقلیل تنفر رفتار ویژه ای داشت.

۹- اولین هشدارها باید به موضوع عمل اختیاری انسان و تبعات آن در آینده و به خصوص رستاخیز باشد.

۱۰- باید عوامل سقوط را به مردم یادآور شد. و بهترین روش بیان آنها از زبان خود افراد است.

عوامل سقوط به دوزخ

مدرثر نزول ۴: كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ (۳۸) إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ (۳۹) فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ (۴۰)
عَنِ الْمُجْرِمِينَ (۴۱) مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ (۴۲) قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ (۴۳) وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ (۴۴) وَ كُنَّا
نُحُوسٌ مَعَ الْخَائِضِينَ (۴۵) وَ كُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ (۴۶) حَتَّىٰ آتَانَا الْيَقِينَ (۴۷) فَمَا تَتَفَعَّلُهُمُ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ (۴۸)
اخلال در رابطه انسان با خدا، که در قالب ترک بندگی خدا و نبودن در زمره اهل بندگی خدا نمود پیدا می
کند.

اخلال در رابطه انسان با خود که در شکل مرگ عاطفی درباره مساکین بروز می کند
اخلال در روابط اجتماعی که در قالب همراهی با اهل ورود و غرق شدگی در باطل ظهور می کند.
اخلال در رابطه با هستی که در شکل انکار روز جزا خود را نشان می دهد.

- ۱۱- گزارش این عوامل سقوط مقدمه برای بیدار کردن روح خفته انسان است.
- ۱۲- اهمیت دادن به کبریایی پروردگار؛ به این معنا که کلید حل مشکلات انسان در هشدار پذیری نیست،
بلکه ابتدا باید بین خود و خدا را اصلاح کرد:
كَلَّا إِنَّهُ تَذَكَّرٌ (۵۴) فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ (۵۵) وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ (۵۶)
- علت استفاده از کلمه الله به جای رب

گام چهارم تحول دینی مردم:

تقاضای برنامه سعادت بخش (تضمین کننده تداوم نعمت های الهی)

- ۱- رابطه با گام های سابق: طلب برنامه هدایت از خدا نتیجه معرفت به پروردگار و عدالت وی و پذیرش
هشدارها در باره وجود مشکلات اعمال صورت گرفته و منافات آنها با سعادت انسان است.
- ۲- چهار رابطه انسان و اولویت رابطه انسان با خدا
سوره حمد و اهمیت آن
- ۳- توجه به نقش های سه گانه خدا در زندگی مردم
انحصار حمد در او، رحمانیت و رحیمیت، مالکیت بر نتیجه
- ۴- بندگی و تفاوتش با بردگی. عبودیت رفتن اختیاری زیر چتر ربوبیت خدای متعال است
: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ
رَبُّكُمْ وَ رَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ

۵- استعانت توحیدی یعنی یاری خواستن از موجود مستقل و شایسته بندگی :

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ (غافر / ۶۰)

۶- راه مستقیم یعنی برنامه ای پایدار و فاقد هر گونه تناقض ، کجی و باطل

۷- علت تفسیر راه مستقیم به تطبیقات بیرونی

۸- توجه به رحمانیت الهی در عبارت « انعمت علیهم ».

اهل نعمت سه گروه هستند ، کسانی که به خاطر ستم هایشان نعمت رحمانی از آنها قطع می شود. یا آنکه مشمول نعمت های رحیمی نمی شوند، و کسانی که غرق در نعمت های الهی باقی می مانند.